

Историската литературна традиција и функција на изведбата на реченицата

Записи на реториката и говорот на мимовите по повод
изданието од XVIII век на Мисли (Sententiae) од Публиј Сирус

Dr. Fee-Alexandra Haase
Haarstr. 16
D-30169 Hannover - Germany
fhaase1@gmx.de

Во изданието на Мисли (*Sententiae*) објавено во *Phaedri Augusti Liberti fabulorum Aesopiarum libri quinque. Publilii Syri aliorumque veterum sententiae* во 1803 во Лајпциг нема современо толкување. Коментарите додадени како фусноти биле земени од изданието на Ричард Бентли. Во втората половина на XVIII и раниот XIX век се појавуваат многу изданија на Публиевиот спис. Нашиот интерес е да ги испитаме речениците на изданието од 1803 година и да расправаме за врската помеѓу мимот, изведбата на мимовите со користење на речениците и современата традиција на говорништвото и јавниот говор. Ќе ја разгледаме и врската помеѓу литературниот род на мимот, на мислата и на лингвистичката конструкција на мимот спореден со други жанрови. Затоа ќе биде анализиран односот меѓу мимовите и мислите на Публиј Сириј.

Од каде потекнуваат мислите? Ова едноставно прашање е мојот увод во историскиот преглед на изданието на мислите на Публиј Сириј. Може да се покаже дека во старата традиција на тријадите од *artes Liberales*, граматичката реченица, реченицата во реториката и дијалектичката употреба на реченицата во говорени зборови од еден дијалог зависат од концептот на човечкото мислење според конструкцијата во зборовната мисла („*sententia*“).

Со други зборови: изворниот концепт на сентенциите е мислењето. Зборот сентенција потекнува од латинскиот збор *sententia*, што значи мисла. Потеклото е *sens* (чувство), глаголот *sentire* има значење „чувствува“, „спознава“ и „значи“. Во обата јазика, латинскиот и англискиот, и во многу други јазици речениците се граматички вид од комбинации на зборови здружени во групи, за да изразат мисли. Преку примерот на сентенцијата ние ќе ги покажеме заеднички корени на терминологијата на реториката, граматиката, дијалектиката на тројството (*trivium*) од *artes liberales* и правните закони, литературните науки и теологијата.

Сентенција потекнува од „*sentire*“ (да распознаваш со сетилата и умот, да чувствуваш, да мислиш). Сентенциите се користени за да се искаже мислење, одлука, решение и заклучок. Сентенција е англиска верзија на латинската *sententia*. Сентенциите (грч. *γνώμη*) потекнуваат од реторичкиот систем во грчко време. Сентенцијата е англиска верзија на латинската *sententia* (максима, изрека, или јадровита мисла) во спротивност на денешната модерна дефиниција на сентенцијата. Според *genus iudicale* во

реторичката система во граѓанското и поморско право сентенцијата е пресуда на суд и изречена на судски претрес. Во кривичните и црковните судови сентенција е осудувачка пресуда против злосторникот донесена од суд или судија прогласена во судницата. Општо во правото, терминот сентенција се користи исклучиво за да се означи пресудата на кривичните предмети. Поделбата на говорнички и говорни теории постои уште од времето на Августин. Следниве категории зборови се делови од говорот:

именки
глаголи
членови
придавки
прилози
заменки
сврзници
предлози
извици

Реченицата е литературна форма, која ги вклучува и елементите на говорот и елементите на говорништвото. Секоја граматичка реченица има два дела: субјектот, за кој нешто се кажува и предикатот, кој кажува нешто за субјектот. Во овој граматички модел реченицата е низа од зборови, што ги задоволува граматичките правила на еден јазик. Реченицата мора да има сврзан глагол. Речениците често содржат зависни реченици, кои ја определуваат смислата на главната реченица. Делот од реченицата што не може да стои сам, се нарекува зависна реченица. Главната реченица би можела да стои сама, но се нарекува зависна реченица, кога друга зависна реченица ја менува или ја определува нејзината смисла. Тие заедно стануваат реченица. Граматичките реченици се прости и сложени. Простите реченици се составени од еден субјект и еден финитен глагол. Ова истото е особина кај литературните реченици, како онаа на Публиј Сириј или Лабериј:

Necesse est multos timeat, quem multi timent.

It is necessary, that the one many shall be afraid of is afraid of many.

Es ist notwendig, dass derjenige, den viele fürchten sollen, viele fürchtet.

(Нужно е да се плаши од многумина, оној од кого се плашат многумина.)

Во латинскиот граматички модел има една главна реченица и зависен глагол во конјунктив со објект во акузатив и една релативна реченица. Во англиската и германската верзија има главна реченица и зависна реченица. Во сите овие случаи имаме ист модел на зависни членови во реченицата.

[1Necesse est] [2multos timeat], [3quem multi timent].

[1It is necessary] [2that the one][3many shall be afraid of] [2is afraid of many].

[1Es ist notwendig,] [2daß derjenige], [3den viele fürchten sollen], [2viele fürchtet].

([1Нужно е][2 да се плаши од многумина],[3 оној од кого се плашат многумина].)

Откако ја прикажавме граматичката структура на реченицата, ќе ја разгледаме реторичката структура на сентенцијата. Постои противречно значење во употребата на

глаголот *timere* (да се плашиш) што изненадува. Структурата на дијалектичката мисла е самата мисла упатена кон публиката или читателот, за да го посветува.

Откако го продискутиравме овој пример за да ја прикажеме тесната поврзаност меѓу граматиката и реториката, сега ќе го разгледаме литературниот род сентенција во една историска димензија. Литературниот елемент *sententia* е еден од неколкуте термини кои опишуваат кратки, но јадровити изреки. Други зборови за куси изреки поврзани со *sententia* се: *апофтегма*, *гнома*, *максима*, *пароемија* и *поговорка*. (Cf. *Rhetorica ad Herennium* 4, 17, 24). *Sententia* може да искаже чувство, мислење или заклучок. Терминот е блиску поврзан, ако не и синоним со *апофтегма*, *максима* и *афоризам*, односно *sententia* е обично еден краток, јадровит исказ, кој искажува едно претходи или мислење. Мислата стои сама, без да се повикува на нешто што и следи по неа и е во согласност со реторичката краткост (*brevitas*). Мислата мора да изразува безвременска вистина во една кратка искра на мудроста. Сентенции има во различни култури и на сите човечки теми, како на пр. емоции, други луѓе, јазик, природа, општество, човечки односи, религија, убавина, уметност или храна.

Мислата како книжевен род има своја позадина во повеќето култури. Во античките и модерните времиња среќаваме мисли, размисли, максими, поговорки, афоризми најчесто напишани од научници и учени луѓе литерати. Додека сентенцијата во своето изворно значење е елемент на реторичкиот систем, и дел од нејзината терминологија е употребен во *genera dicendi*, останатите литературни форми како максими и афоризми не се во релација со овој систем. Како литературна форма тие можат да се пронајдат во различни култури. Додека поговорките имаат заедничко потекло и се најчесто документ за усната традиција, максимите и сентенциите потекнуваат од познат, високо почитуван автор. Така максимите и сентенциите имаат ритмичка структура во согласност со поетички систем.

Првата максима е пронајдена во Египет, составена од Птахотепа 3000 пред н.е. и Ани 2000 пред н.е., а во грчкиот и римскиот свет Ајсоповите *Басни* настанале од светот на животните. Во азискиот свет сентенциите на Лао Це, книгата на Тао и книгата од сентенции напишана од Конфучиј, истовремено содржи реченици. Во Библијата преживеале Соломоновите изреки од IV век пред н.е. Примери од грчката и римската литература се афоризмите на Хипократ (IV век пред н.е.), книгата упатства на Епиктет, Катоновите дела и изреките на Зенобиј (II век пред н.е.). Религиозни сентенции може да се најдат во Талмудот (околу V век н.е.) и Куранот околу (VII век н.е.). Во „*De etymologiarum libri XX*“ (caput XI), Исидор Хиспаленсис во делот *DE SENTENTIA* ја дефинира сентенцијата како безлична изрека, додека хрија се однесува на личност што исто така се споменува во текстот: [1] *Sententia est dictum inpersonale, ut (Ter. Andr. 68): Obsequium amicos, veritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: «offendit Achilles Agamemnonem vera dicendo,» «Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo.»* [2] *Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur; chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia.*

Грчкиот реторички систем бездруго е местото каде сентенциите ја наоѓаат својата научна функција. Покрај ова, во граматичките студии сентенцијата има свое друго филолошко место (обете функции ќе бидат разгледани подоцна). Во традицијата во издавањето на биографски текстови под „*sententiae*“ се подразбираат биографски документи за високо докажани личности. Под наслов *Isidori Hispalensis sententiae* биле

објавени биографските сентенции на Исидор од Севилја (560-636). Во реторскиот систем реторската сентенција е еден краток исказ во рамките на една синтактичка реченица (што значи ентитет на сложен збор одвоен од други зборови со точка записка). Модификацијата и варијациите на поставеноста се и синтаксички варијации на реченицата.[1] Исидор создал три книги од сентенции на научни теми. Во раниот среден век грчките текстови доаѓаат преку посредништво на сирискиот назад во западниот свет. Делото *Libri Sententiarum* (1150) од Петер Ломбард било збирка од искази (*sententiae*) на оци, кои се занимавале со учењето на црквата. Било организирано во четири книги со различни специфичности и прашања во нив. Ломбард набавил само списоци на различни нешта кои биле кажани за одредени прашања. Една од најпрочуените збирки на *sententiae* е онаа на Петер Ломбард, кој бил познат како „*magister sententiarum*“ (Мајстор за сентенции). Неговите *Sententiae* (12-ти в.) биле важен теолошки учебник во доцниот среден век.

Публиј Сириј бил латински писател кој живеел во I век пред н.е. Публиј Сириј бил роб, кој дошол во Рим во првиот век пред н.е. Станал мимичар. Бил латински автор на мимови од Сирија, роден веројатно во 93 год. пред н.е. во Антиохија. Со неговата духовитост и талент ја придобил наклонетоста на својот господар кој го ослободил и го образувал.[2] Сите Публиеви изреки биле запишувани од други. Бидејќи неговите сентенции не биле ни формално собрани околу сто години, невозможно е да се знае што Публиј навистина кажал, а што е додадено од други луѓе. Делови од неговите дела се во збирката на Сентенции (*Sententiae*), низа од морални максими во јампски и трохејски стих. Оваа збирка мора да била направена многу одамна, бидејќи била позната во II век н.е. Секоја максима е опфатена со еден стих, а стиховите се организирани по азбучен ред според почетните букви. Со текот на времето во збирката биле вметнувани реченици и од други автори, посебно од апокрифните записи на Сенека; Бројот на оригиналните стихови изнесува околу 700.

Макробиј сведочи за начинот на кој мимовите биле изведувани од Публиј. Во *Saturnalia* од Макробиј наоѓаме опис на употреба на реченици, додека мимот се изведува на сцена. Збирката на Сентенции на Публиј е збир од морални максими во јампски и трохејски стих. Насловот „Сентенции“ веројатно е подоцнежен, кога првите напишани ракописи добивале наслови според литературната форма во која овие записи преживеале. Схемата на подредувањето на *sententiae* е многу едноставна, по азбучен ред според почетните букви. Секоја максима е опфатена во еден стих. Мимовите на Публиј имале голем успех во провинциските градови на Италија и на игрите одржани од Каесар во 46 година пред н.е. Публиј бил познат и како импровизатор. Лично од Каесар добил награда на натпреварот, на кој ги победил сите други натпреварувачи вклучувајќи го и славниот Деким Лабериј. Документите на Макробиј ни покажуваат дека двајцата мимичари ги користеле нивни реченици пред Кајсар после натпреварот, и некои од тие документи ни ги покажуваат коментарите кои следеле по тој настан. За Деким Лабериј и Публиј Сириј има анегдоти напишани од Макробиј во неговото дело *Saturnalia* (lib.II. cap. 7). Лабериј пред Кикерон ја кажал реченицата: „*Necesse est multos timeat quem multi timent*“ (Оној од кого се плашат многумина треба да се плаши од многумина).

Мимот е уметност на имитација во дејствување (*actio imitandi*) од страна на глумец или глумица (*actor* и *actrix*, *mimus*, *mima*). Така што, Макробиј пишува во *Saturnalia* (Sat. 2.6.6.; 7, 1-6): „*Publii autem sententiae feruntur lepidae et ad communem usum adcommodatissimae*[...]“.

Во анегдотите на Макробиј за натпреварот помеѓу Лабериј и Публиј, гледаме дека и двајцата измислиле сентенции како реакција на Кајсар (Sat. 2.6.6.; 7, 1-6): „*Ob haec in Publium vertit favorem. Is Publius, natione Syrus, cum puer ad patronum domini esset adductus, promeruit eum non minus salibus et ingenio quam forma. Nam forte cum ille servum suum hydropicum iacentem in area vidisset increpuiissetque, quid in sole faceret, respondit: Aquam calefacit. Ioculari deinde super coena exorta quaestione, quodnam esset molestum otium, aliud alio opinante ille: Podagrisci pedes, dixit. Ob haec et alia manu missus et maiore cura eruditus, cum mimos componeret ingentique adsensu in Italiae oppidis agere coepisset, productus Romae per Caesaris ludos, omnes qui tunc scripta et operas suas in scenam locaverant provocavit, ut singuli secum posita invicem materia pro tempore contenderent. Nec ullo recusante superavit omnes, in quis et Laberium. Unde Caesar adridens hoc modo pronuntiavit:*

Favente tibi me victus es, Laberi, a Syro:

statimque Publico palmam et Laberio anulum aureum cum quingentis sestertiis dedit. Tunc Publius ad Laberium recedentem ait:

Quicum contendisti scriptor, hunc spectator subleva.

Sed et Laberius sequenti statim commissione mimo novo interiecit hos versus:

Non possunt primi esse omnes omni in tempore.

Summum ad gradum cum claritatis veneris,

*Consistes aegre, *ne me citius decidas.*

Cecidi ego, cadet qui sequitur: laus est publica.

Publii autem sententiae feruntur lepidae et ad communem usum adcommodatissimae, ex quibus has fere memini singulis versibus circumscriptas:

Beneficium dando accepit qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Cui plus licet quam par est plus vult quam licet.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Heredis fletus sub persona risus est.

Furor fit laesa saepius patientia.

Inprobe Neptunum accusat qui iterum naufragium facit.

Nimum altercando veritas amittitur.

Pars beneficii est, quod petitur si cito neges.

Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam invites novam.

Numquam periculum sine periculo vincitur. [3]

Сенека Постариот во седмата книга од *Controversiae* (*Controversiarum liber septimus* [7,8]) расправа дали традицијата на *sententiae* кои овде се наречени лудило (*insania*) го има своето потекло во делото на Публиј: (7, 8) *Murredius pro cetero suo stupore dixit medicamentum se parasse ad somnum, quia adsiduae sollicitudines vigiliarum sibi consuetudinem (fecerint.) *** us colorem et Publilianam sententiam dedit: abdicaciones, inquit, suas veneno diluit. et iterum: mortem, inquit, meam effudit.*

Memini Moscum, (cum) loqueretur de hoc genere sententiarum, quo infecta iam erant adolescentulorum omnium ingenia, queri de Publilio, quasi ille iam hanc insaniam introduxisset. Cassius Severus, summus Publili amator, aiebat non illius hoc vitium esse sed eorum, qui illum ex parte qua transire deberent imitarentur, (non imitarentur) quae apud eum melius essent dicta quam

apud quemquam comicum tragicumque aut Romanum aut Graecum. ut illum versum, quo aiebat unum versum inveniri non posse meliorem:

tam dest avaro quod habet quam quod non habet.

et illum de eadem re dictum:

desunt luxuriae multa, avaritiae omnia.

et illos versus, qui huic quoque ter abdicato possent convenire:

o vita misero longa, felici brevis!

Dictionnaire Dramatique пишува за Mimes: “Mimes; en Latin Mimi ; c’est un nom commun à une certaine espèce de Poësie Dramatique, aux Auteurs qui la composoient, & aux Acteurs qui la jouoient. Ce mot vient du Grec (*mimekomoy*), imiter ; ce n’est pas à dire que les Mimes soient les seules Pièces qui représentent les actions des hommes, mais parce qu’elles les imitent d’une manière plus détaillée & plus expresse. Plutaque distingue deux sortes de Pièces Mimiques : les unes décentes ; le sujet en étoit honnête, aussi-bien que la manière ; & elles approchoient assez de la Comédie. Les autres ; obscènes & indécentes ; les bouffonneries & les obscénités les plus grossières en faisoient le caractère.”[4] Во Dictionnaire Dramatique терминот *sentence* во францускиот е исто така поделен на вообичаената употреба (*l’usage ordinaire*) на реторичарите и на осмислената *ex animi sententiâ*: “Le mot de *Sententia*, chez les anciens Latins, signifioit tout ce que l’on a dans l’ame, tout ce que l’on pense : outre qu’il est pris le plus souvent en ce sens dans les Orateurs, nous voyons encore des restes de cette première signification dans l’usage ordinaire: car, si nous affirmons quelque chose avec serment, ou si nous félicitons quelqu’un d’un heureux succès, nous employons le terme en latin *ex animi sententiâ*, pour marquer que nous parlons sincèrement, & selon notre pensée.” [5]

Мим или *mimus* е драмски термин кој се користи од античките времиња па до денес во Грција значел еден вид на популарна бурлескна народна комедија и во александрискиот период добила значење на вид реалистично-поетички епизоди напишана од автори како Теокрит. Зборот исто така означувал извесни видови на популарни забавувачи. Во Рим во мимичари спаѓало буквално сè - од поединечните акробати и голтачите на мечови, до професионалните трупи. *Mimesis* како збор кој постои од античките текстови како Платоновата *Политеја* и Аристотеловата *Поетика* (на пр. погл. 2, 6) е најчесто преведуван како имитација или репрезентација. Соодносот на зборот мим како дериват од грчкото *mimesis* и *mimestai* ја покажува важноста на грчката поетичка теорија за драмские изведби кои вклучуваат мимови.[6] Очигледно Платон предупредувајќи дека подражавањето (*mimesis*) на мешани или лоши карактери може да ги расипе душите и на поетот и на слушателите покажува дека изведбите секогаш вклучувале етички квалитет. Иако знаеме дека Публиј бил единствената личност кој на сцена се играл себе си пред публиката, драмската структура не ни е позната. Знаеме, на пример, од средбата на Кикерон и Лабериј дека импровизацијата била еден од елементите на мимичката игра. Но како да се задржи драматичната или барем забавувачката ситуација, ако само се кажувале мудри реченици со мимика на сцена? Можеме само да реконструираме, дека концепцијата на мимовите, според која Публиј Сириј веројатно употребувал сентенции, била интерактивна изведба со слушателите. Така импровизираната ситуација биле базирана врз коментари на зборовите од публиката.

Учителите по реторика во антиката расправале за разликата меѓу мимичарот и реторот. Во *De Oratore* (2,242) Кикерон прави разлика помеѓу подражавањето на мимичарот и реторот: „242. *Atque ita est totum hoc ipso genere ridiculum, ut cautissime tractandum sit. Mimorum est enim et ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscenitas. Orator surripiat oportet imitationem, ut is qui audiet cogitet plura quam videat; praestet idem ingenuitatem*

et ruborem suam verborum turpitudine et rerum obscenitate vitanda."[7] Кикерон споменува дека во искажаните зборови за смешно (*ridiculum*) се смета она, што е поттикнато од острината на зборот или реченицата: "244. *In dicto autem ridiculum est id, quod verbi aut sententiae quodam acumine movetur*".[8] Кикерон исто така зборува за *genus mimicum*: „LXVIII. *Genus hoc levius et, ut dixi, mimicum; sed habet non nunquam aliquid etiam apud nos loci, ut vel non stultus quasi stulte cum sale dicat aliquid; ut tibi, Antoni, Mancina cum audisset te censorem a M. Duroonio de ambitu postulatum, Aliquando, inquit, tibi tuum negotium agere licebit.*" Кикерон зборува во *Orator ad M. Brutum* за *sententiarum ornamenta*. [9] Исодор опишува во *liber 2* дека говорот (*oratio*) има како украси фигури од зборови и сентенции (*figuris verborum ac sententiarum*) (2, XXI, 1): "Augetur et ornatur oratio etiam figuris verborum ac sententiarum. Nam quia directa et perpetua oratio fatigationem atque fastidium tam dicendi quam audiendi creat, flectenda est et in alias versanda formas, ut et dicentem reficiat, et ornatior fiat, et iudicem diverso vultu audituque deflectat. E quibus plurimae superius a Donato in schematibus artis Grammaticae adnotatae sunt. [2] Vnde tantum illa hic interponi oportuit, quae in poemate aut nunquam aut difficulter fiunt, in oratione autem libere. [13] Nunc figuras sententiarum, quas operae pretium sit cognoscere, persequamur. [14] Sententia est dictum impersonale [...]. [15] Sententiarum species multae. Aliae enim sunt indicativae, aliae sunt pronuntiativae [...]"[10]

Во барокната збирка *Ethica sententiarum*, сентенциите на Публиј се средени во тематски форми на места (*loci*) од етички вредности. *Publii Syri Mimi, seu sententiae selectae olim ex ejus Minis, & postea in quosdam velut communes virtutum & vitiorum locos digestae. Cum D. Erasmi explicatione.*

De prudentia et sagacitate in rebus agendis

De temeritate et stultitia

De dissimulatione, fictione & mendacio

De suspicione

De consuetudine et experientia

De aequitate, fide, et bona conientia

De iniuria et spperbia

De avaritiae

De fortitudine

De iracundia

De severitate

De clementia et patientia

De metu

De dolore

De fama et gloria

De fortuna et rebus adversis

De vicissitudine

De morte et vita

De otio et inertia

De amicitia et concordia [11]

Полскиот поет од времето на барокот Матија Кажимир Сарбиевски (*Sarbievius*) (1595-1640) пишува во *De perfecta poesis* (*caput IV, corollarium II*) дека говорништвото како вештина на подражавање на работите (*oratoria facultate imitationem rerum*) е исто така дел од мимиката: "Species Imperfectas poeseos esse elegiacam et ferme lyricam, epigrammata vero penitus non esse speciem poeseos Ratio, quia illa perfecta poesis est, quae perfectam habet imitationem, atqui elegiaca et lyrica non habent perfectam et distinctam satis ab oratoria facultate imitationem

rerum. Nam neque ex sua natura accipiunt imitandas actiones per modum agendi et colloquendi, ut comoedia et tragoedia, et mimus, neque per modum narrandi, ut epica poesis, ut margites, ut satira, sed tantum ratiocinatione quadam perficiuntur et fenne argumentis tractantur, prout fit in orationibus. Neque, quod unica est poseos anima, habent proprie fabulam." [12]

Сентенциите на Публиј (*sententiae*) се поединечни стихови со збиена високо реторичка структура на нивниот поетски облик. Така наидуваме на спротивставена (антитетичка) структура, една вештачка композиција на зборовите и идеалната *brevitas*. Тропите се невообичаени- еден факт кој ја покажува нивната идеја за автентичност кон публиката како дидактично-поетична литература.[13] „Сентенциите“ на Публиј имаат етички интерес. Затоа и не е чудно што биле во согласност со римските автори на „високата“ литература како говорници кои исто така советувале за етичката вредност на говорникот. Разликите помеѓу *sententiae* и поговорките е во усната традиција на поговорките, додека *sententiae* се изреки кои потекнуваат од човек во повеќето случаи добро познат и славен. Во случајот со делото на Публиј Сириј усната традиција започнала подоцна. Сентенциите биле пренесени од негово време во време кога првите документи преживеале усно пред да ги запишат запишувачите во први век н.е.. Сите изреки на Сириј биле запишани од други, и формално не биле собрани за сто години и не е возможно да се каже што точно кажал, а што е додадено од други луѓе. [14]

Бидејќи ни една од изведбите на Публиј Сириј не е реконструирана, постои прашањето за релацијата меѓу изведбите и сентенциите. Сентенциите биле избрани после смртта на Публиј Сириј. Римскиот мим е имитација на несериозни, но најмногу на непристојни и опсцени случаи (Ovidius, *Trist.* ii. 515; Valer. Max. ii. 6&7.x.11) и едвај се разликува од комедијата, освен што содржи повеќе гестови и мимики од разговорниот дијалог, што не е случај со грчкиот мим. Дијалогот не е исклучен од римскиот мим, туку единствено е преплетен во различни делови од презентацијата, додека мимичкото глумење продолжува со дијалог непрекинато од почеток до крајот на делото. Како што мимот содржи случки од секојдневниот живот, во кој се изложени најпопуларните лица, нивните автори понекогаш се наречени *biologi* или *ethologi* (Cic. *Pro Rabir.* 12, *De Orat.* II. 59). И живите луѓе се некогаш изложени на потсмев во тие мимови, што е јасно од J. Capitolinus (M. Ant. Rhilos c29). Cn. Matius, Decius Laberius и Publius Sirius биле најистакнатите луѓе меѓу современите автори, следбеници на мимовите (Gellius, XV, 25; Suet. Caes. 39; Cic. ad Fam. XII.18).[15] Исидор (*Etymologiae* XVIII) на овој начин ги определува *mimi* како подражавачи на човекови работи, според глумечки мимови, што кажуваат приказни (*fabulae*): “[1] *Mimi sunt dicti Graeca appellatione quod rerum humanarum sint imitatores; nam habebant suum auctorem, qui antequam mimum agerent, fabulam pronuntiare[n]t.*” [16]

Интересен е фактот дека Публиј работел како мим, кој подражавал други луѓе и карактери. Кога ќе го погледнеме квалитетот на неговите сентенции, доаѓаме до посебното значење на неговите сентенции како подражавања на философијата. Квалитетот на неговите сентенции го прави мимот вид на *aemulatio* на философски дела. Огромната почит кон Сенека за неговата работа на мимот може да биде извор на филолошката поврзаност помеѓу философијата и мимовите. Од друга страна можеме да бидеме сигурни дека исказите биле – барем дел од нив – *ad hoc* направени искази, како оној ‘*Necesse est multos timeat, quem multi timent*’ кои што Публиј или Лабертиј ги упатувале кон императорот додека глумеле во јавноста.

На страниците 101-112 од изданието *Phaedri Augusti liberti fabularum Aesopiarum libri quinque. Publii Syri aliorumque veterum sententiae. Cum notis Bentleji quibus suas addidit Frid. Henr. Bothe. Lipsiae 1803* наоѓаме издание на сентенции. Збирката која ја поседуваме сега исто така се состои од сентенции од други автори, особено од апокрифните текстови на Сенека. Не ги содржи сите сентенции на Публиј, кои се проценети околу 700 на број.[17] Германското издание е една компилација од забелешки направени од Ричард Бентли. Во 1726 изданието *Publii Terentii Afri Comoediae, Phaedri Fabulae Aesopiae, Publii Syri et aliorum veterum sententiae, ex recensione et cum notis Richardi Bentleii* било објавено во Кентербери. Вториот дел од ова издание има посебен наслов *Phaedri Augusti liberti Fabularum Aesopiarum libri quinque. Publii Syri et aliorum veterum Sententiae. Recensuit et notas addidit Richardus Bentleius*. Бентли прегледал многу ракописи, кои во антиката биле веднаш до оние средувани од Фаернус. Бентли целосно ги испечатил белешките на Фаернус. Исидор споменува во неговата *Sententiae* (12.4.B) дека се вели дека мислите на философот се родиле пред да се роди душата во телото: *Philosophorum sententiae dicunt esse animam priusquam nascitur in corpore.* [18] Ричард Бентли (1662-1742) бил пријател со Исак Њутн, бил научник со многу расправи и бил 40 години влијателен човек на колеџот Тринити во Кембриџ. Во малиот круг на студенти класичари веднаш станало очигледно, дека во Англија се појавил критичар, чии достигнувања не можат да се мерат со обичниот академски стандард. Делото *Bentleii Critica Sacra* било објавено во 1862 од А. А. Ellis.[19] Изданието на Бентли *Notae atque emendationes in Phaedri Fabulas* со P. Syri (et aliorum veterum) *Sententiae cum R. Bentleii notis* било објавено во Варшава, во 1833. Едно издание на *Phaedri Augusti liberti fabularum Aesopiarum libri quinque. Publii Syri aliorumque veterum sententiae* со *Notis Bentleji quibus suas addidit Frid. Henr. Bothe* било објавено во Лајпциг, 1803. *Pub. Terentii Afri Comoediae ex recensione Richardi Bentleii and Publii Syri et aliorum sententiae per Rich. Bentleium* биле објавени од Бентли во Амстердам во 1727. *Pub. Terentii Afri Comoediae. Phaedri fabulae Aesop. Publ. Syri Sententiae ex recens. Richardi Beutleii* било објавено во Кембриџ 1726.

Кон крајот на XIX в. германскиот коментатор и издавач Фридрих споменува во неговото издание на сентенции дека Публиј бил прочуен поради неговите телесни и умствени доблести (*corporis ingeniique virtutes*) на натпреварот на мимички сцени (*scenae mimicae*).[20] Фридрих поставил прашање дали Публиј бил одговорен само за запишување на сентенции или исто така бил одговорен и за јавно издавање на неговите дела (*in vulgus edidit*). Фридрих ги покажува реакциите од песните на поетите кои се однесуваат на вистината и убавината на говорот (*venustas orationis*).[21] Фридрих дава пример на варијација на сентенциите од Публиј кај Сенека.[22] Фридрих забележува грчка традиција на сентенциите: *„Inveniuntur autem in sententiis Publilianis, quod in hoc genere minime mirum est, tot sententiae Graecam ex variis scriptoribus sapientiam redolentes, et verear ne his detractis pauca Pubilio propria reliquantur.“* [23]

Но од каде би можела да дојде таквата мудрост на Грците, ако Публиј дошол во Рим како роб и така неговото грчко образование можеби не било возможно, но можеби било резултат од вештини научени во Сирија? Можеби имал контакт со грчката култура и грчките ретори, кои живееле и работеле во Рим. Една од социјалните функции на робовите била образованието. Можеби во животот на Публиј веќе постоел контакт со грчката култура. Изборот на зборови и реторичката конфигурација ни покажуваат „Latinitas“. Карактерот во секојдневното искуство дозволува неговите сентенции да се појават како литературни облици многу слични со поговорките, додека поетската структура стои наспроти овие природни теми. Релацијата меѓу

говорното и литературното е многу жива во самите сентенции на Публиј. Во услови на напишаната традиција соодносот помеѓу говорното и литературното од една страна нè води кон прашањето за изворите на неговите дела. Од друга страна, тука е многу проблематична традицијата на литерарни извори на неговите дела кои завршуваат во прашањето на *auctoris auctoritas*. Стиховите и редот на зборовите ги следат методите на поетичката и реторичката композиција. Па така реченицата *Malum consilium consultori est pessimum* ја покажува опозицијата меѓу лошо и најлошо во однос на изборот на многу ни спротивставен редослед на зборовите на почетокот и на крајот. Оној што бара добар совет меѓу нив стои меѓу две несреќни можности. Темата „елоквенција“ Публиј ја користи во овие реченици:

Qui pro innocente dicit, satis est eloquens.

Оној што зборува како невин е доволно елоквентен.

Bonitatis verba imitari, major malitia est.

Да се имитира добрината на зборовите е најголема лошотија.

Cui omnes bene dicunt, possidet populi bona

Оној што сите го сметаат за добар ги има добрините на народот.

Dixeris maledicta cuncta, ingratum cum hominem dixeris.

Ако си кажал сè навредливо, си зборувал непријатно со човекот.

Фигурите на говорот, на пример тропите, не се користени во делото на Публиј. Па така неговата работа е специјален случај на реториката. Сентенциите на Публиј според структурата се многу вештачки, додека употребата на зборовите е во согласност со обичните зборови (*verba propria*), како деривати од секојдневниот јазик. Римските мими биле подражавања на несериозни и претежно непристојни околности (Ovid, *Trist.* II, 515; Valer. Max. II, 6 § 7, X, 11). Додека постојат докази дека сцени на прељуба и погубување со осудени криминалци наместо актери биле навистина изведувани на сцена за време на Римското Царство, се прашуваме дали сентенциите на Публиј се општо прифатени етички сентенции, кои стојат наспроти другите изведби. Во однос на изведбите, сентенциите се појавуваат како советодавни забелешки.

Кога го осудувале римскиот театар, ранохристијанските автори ги напаѓале првенствено мимовите во овој степен на дегенерација. Но, од друга страна наоѓаме сентенции на мимот, кои ги покажуваат човековите доблести. Августин пишува во *De Trinitate liber* (XIII) за речениците на мимот: „*Omnes mortales sese laudari optant, profecto et de se ipso et de his quos expertus fuerat coniecit in aliis, et uidetur pronuntiasse hominum omnium uoluntatem. Denique si et mimus ille dixisset: 'Laudari omnes uultis; nemo uestrum uult uituperari,' similiter quod esset omnium uoluntatis dixisse uideretur. Sunt tamen qui uitia sua oderint et in quibus sibi displicent ipsi nec ab aliis se laudari uelint, gratiasque agant obiurgantium beneuolentiae cum ideo uituperantur ut corrigantur. At si dixisset: 'Omnes beati esse uultis; miseri esse non uultis,' dixisset aliquid quod nullus in sua non agnosceret uoluntate. Quidquid enim aliud quisquam latenter uelit, ab hac uoluntate quae omnibus et in omnibus satis nota est non recedit.*“ Во класичните схеми за канонот на реторичките делови (*inventio, dispositio, elocutio, memoria, actio*) еден дел е презентација и изложување на говорот (*actio*). *Actio* вклучува пантомимичка акција, реторска терминологија и изведба на авторот. Следејќи го Кикерон реторите се актери, додека актерите се подражавачи на вистината. Па така, реторичката теорија зборува за подражавање на мимичката вештина. Филолошкиот однос е грчкиот корен *mimesis* на двата збора. Карактерите и ситуациите на класичниот мим го наоѓаат својот пат во комичката драма на Плаут и повторно се појавуваат во комедијата *Dell' arte* како

ренесансна надвремена забава со корени во римската театарска традиција. Грчко-римскиот мим бил фарса која го акцентира миметичкото дејство, но која вклучува песна и дијалог. Изведбата на мимовите била традиционален настан на годишниот фестивал Floralia. Постојат само фрагменти од мимовите. Драмскиот распоред на мимовите на Публиј Сирус ни е целосно непознат, бидејќи само неколкуте пасуси од текстови што му се припишуваат се познати како фрагменти кои не содржат какви и да е сентенции со мисли.

Јавна жртва на мимот бил поетот Акиј. Акиј напишал поинакви дела со литературен карактер *Didaskalion libri* и *Pragmatikon libri*, напишани во стихови како грчката и римска поезија и драмска уметност. Авторот на *Rhetorica ad Herennium* ги опишува правните случки помеѓу мимот и поетот Акиј: (I,24) "*Mimus quidam nominatim Accium poetam compellavit in scaena. Cum eo Accius iniuriarum agit. Hic nihil aliud defendit nisi licere nominari eum, cuius nomine scripta dentur agenda.*" Во *De Oratore* (2, LIX, 238) Кикерон расправа за разликите меѓу мимичарот и ораторот: "*In quo non [modo] illud praecipitur, ne quid insulse, sed etiamsi [quid] perridicule possis, vitandum est oratori utrumque, ne aut scurrilis iocus sit aut mimicus. Quae cuius modi sint facilius iam intellegemus, cum ad ipsa ridiculorum genera venerimus. [...]* Tibi ego, Antipho, has sero, inquit. Senium est, cum audio. Atque ita est totum hoc ipso genere ridiculum, ut cautissime tractandum sit. Mimorum est enim et ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscenitas. Orator surripiat oportet imitationem, ut is qui audiet cogitet plura quam videat; praestet idem ingenuitatem et ruborem suam verborum turpitudine et rerum obscenitate vitanda".

Разликата помеѓу граматичката фраза и мислата е дека фразата е само израз, како на пример Live (живее) and let die (допушта да умре). Реченицата е суштина на синтактичка единица, на пример: Тиранинот живееше и допушти многумина да умрат. Граматичката реченица не е слична со реторичката која има поетичка вредност и значење, на пример мислата на Публиј: Lex universi est, quae iubet nasci et mori. Потребно е големо знаење за да се разберат синтаксичко уметнички компонираните мисли. Едноставните граматички реченици, како: Тиранинот живеел, бараат само читател, кој што е способен да го разбере општото лексичко значење на зборовите и на граматичката структура на јазикот. Додека исказите главно се елементи од богатството на јазикот без автори, сентенциите си имаат автор. Ако го погледнеме лексичкото ниво на сентенциите од Публиј Сириј ќе откриеме дека: Сентенциите на Публиј имаат високо ниво на стилски форми, додека метафорите и другите тропи се поретко користени. Оваа употреба на композиција со реални зборови ја провоцира автентичноста како совети поврзани со практичниот живот, од друга страна го покажува вештачкиот квалитет на авторството. Подражавањето било еден посебен начин Публиј да ги употребува своите сентенции за да влијае на публиката. Мимичката традиција во подоцнежната театарска култура- изведба. Во современиот театар наоѓаме вид на изведба во која комуницираат глумците и публиката. Претставата *Publikumsbeschimpfung* (Навредувајќи ја публиката) на Петар Хандке била поставена во 1971 во Германија и е пример за комуникација помеѓу глумецот и публиката. Вуди Ален ги искористил истите ефекти во неговата претстава *Бог* како исмејување на културата на античкиот хеленскиот театар. Ефектот од овие претстави е недостаток на растојание меѓу глумците и публиката.

Online-публикации на Sententiae of Publius Syrus:

1. <http://www.english.upenn.edu/~swenzel/publil.html> Text scanned from Eduard Woelfflin edition (Leipzig 1869). P, 65-P. 114 Inclusive 'Sententiae Turicenses. P. 114 Incerti auctoris liber, qui vulgo dicitur de moribus. (= Liber Senecae; Proverbia Senecae; Liber Senecae De institutione morum). P. 136 Septem sapientum sententiae septenis versibus explicatae [ab Ausonio]. P. 149
2. Choix de 'Sententiae' de Publilius Syrus <http://www.fundp.ac.be/~ppietqui/latine/l-80304a.rtf>

Документација:

1. *Testimonia de Publio Syro, collecta a Richardo Bentlejo.*

Seneca pater Controv. VII. C. 3.

Memini nos quam loqueremur de hoc genere sententiarum, quo iam infecta erant adolescentorum omnium ingenia, queri de Publio, quasi jam ille hanc insaniam introduxisset. Cassius Severus, summus Publii amator, aiebat, non illius hoc vitium esse, sed illorum, qui illum ex parte, qua transire, deberent, imitarentur; transirent quae apud eum melius essent dicta, quam apud quemquam Comicum Tragicumque aut Romanum aut Graecum; ut illum versum, quo aiebat unum versum inveniri non posse meliorem:

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Et illud de eadem re dictum:

Desunt luxuriae multa, avaritae omnia.

Et illos versos, qui huic quoque Ter abdicato possent convenire:

O vita misero longa, felici brevis.

Et plurimos deinceps versus referebat Publii disertissimos.

Seneca filius Epist. VIII.

Quantum disertissimorum versuum inter mimos jacet? Quam multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis, dicenda sunt? Unum ejus versum, qui ad Philosophiam pertinet, et ad hanc partem, quae modo fuit in manibus, referam, quo negat fortuita in nostris habenda:

Alienum est omne quicquid optando venit.

Rursus de Tranquill. Animi :

Publius Tragicis Comicisque vehementior ingeniiis, quoties Mimicas ineptias, et verba ad summam caveam spectantia reliquit, inter multa alia cothurno, non tantum sipario fortiora, et hoc ait ;

Cuivis potest accidere quod cuiquam potest.

Hoc si quis in medullas demiserit, et omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia est, sic adspexerit, tamquam illis liberum et ad se iter sit, multo ante se armabit, quam petatur.

Vide plura apud A. Gellium VIII, 14. Macrobius Saturnal. II, 2 et 7. Johannem Saresberiensem VIII, 14 ; qui Publilium Clodium Syrum eum nominat : ut Libertus fuerit alicujus ex gente Clodia.[24]

2. Publii Syrii et aliorum veterum sententiae.

Ab alio exspectes, alteri quod feceris.

Ab amante lacrimis redimas iracundiam.

Absentem laedit, cum ebrio qui litigat.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.
Ad poenitendum properat, cito qui iudicat.
Ad tristem partem strenua est suspicio.
Aegre reprendas, quod stinas consuescere.
Aliena nobis, nostra plus aliis placent.
Alienum aes homini ingenuo acerba est servitus.
Alienum est omne, quicquid optando venit.
Amans iratus multa mentitur sibi.
Amans quid cupiat, scit; quid sapiat, non videt.
Amans. Ita ut fax, agitando ardescit magis.
Amare et sapere, vix Deo conceditur.
Amare juveni fructus est, crimen seni.
Ames parentem, si auquuus est ; si aliter, feras.
Amici vitia si feras, daxis tua.
Amisum quod nescitur, non amittitur.

P. 101

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.
Amor extorqueri non pote, elabi pote.
Amoris vulnus sanat idem, qui facit.
Amor misceri cum timore non potest.
Animo dolenti nihil oportet credere.
Anus cum ludit, morti delicias facit.
Aperte mala cum est mulier, tum demum est bona.
Avaro quid mali optes, nisi Vivas diu?
Avarum facile capias, ubi non sis idem.
Avarus animus nullo satiatur lucro.
Avarus, nisi cum moritur, nil recte facit.
Aut amat aut odit mulier : nihil est tertium.
Auxilia humilia firma consensus facit.

Bene cogitata, si excidunt, non occidunt.
Bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat.
Beneficia plura recipit, qui scit reddere.
Beneficium accipere, libertatem est vendere.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Beneficium dignis qui nescit, injuste petit.
Beneficium qui dedisse se dicit, petit.
Beneficium saepe dare, docere est reddere.
Bene perdis gaudium, ubi dolor pariter perit.
Bene perdit nummos, iudici quos dat nocens.

P. 102

Bene vixit is, qui potuit cum voluit mori.
Bis emori est, alterius arbitrio mori.
Bis gratum est, quod dato opus est, ultro si offeras.
Bis interimitur, qui suis armis perit.
Bis peccas, cum peccanti obsequium accomodas.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.
Blanditia, non imperio, fit dulcis Venus.
Bona comparat praesidia misericordia.
Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.
Bona mors est omnis, vitae quae exstinguit mala.
Bona nemini hora est, ut non alcui sit mala.
Bonarum crimen est officiosus miser.
Bonum ad virum cito moritur iracundia.
Bonum est fugienda adspicere in alieno malo.
Brevis ipsa vita est, sad malis fit longior.

Caeci sunt oculi, cum animus alias res agit.
Caret periclo, qui etiam cum est tutus, cavet.
Casta ad virum matrona parendo imperat.
Causas quem saepe transit, aliquando invenit.
Cito ad naturam ficta reciderint suam.
Cito ignominia fit superbi gloria.

P. 103

Comes facundus in via pro vehiculo est.
Consueta vitia ferimus, nova reprimimus.
Contra impudentem, stulta est nimia ingenuitas.
Cotidie damnatur, qui semper timet.
Cotidie est deterior posterior dies.
Crimen relinquit vitae, qui mortem appetit.
Crudelem medicum intemperans aeger facit.
Crudelis est in re adversa objurgatio.
Crudelis lacrimis pascitur, non frangitur.
Cui omnes bene dicunt, possidet populi bona.
Cui semper dederis, ubi negas, rapere imperas.
Cuius dolori remedio est patientia.
Cuius potest accidere, quod cuiquam potest.
Cum inimico nemo in gratiam tuto redit.
Cum vitia prosunt, peccat qui recte facit.

Damnare est, objugare cum auxilio est opus.
Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.
Dari bonum quod potuit, auferri potest.
Deliberando saepe perit occasio.
Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.
Despicere oportet, quicquid possis perdere.
Didicerunt flere feminae in mendacium.
Dies quod donat timeas: cito raptum venit.
Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

P. 104

Discipulus est prioris posterior dies.

Discordia fit carior concordia.
Diu apparendum est bellum, ut vincas celerius.
Dolor decrescit, ubi quo crescat non habet.
Ducis in consilio posita est virtus militum.

Et deest et superest miseris cogitatio.
Etiam capillus unus habet umbram suam.
Etiam celeritas in desiderio mora est.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.
Etiam in peccato recte praestatur fides.
Etiam oblivisci, qui fis, interdum expedit.
Etiam qui faciunt, oderint injuriam.
Excelsis multo facilius casus nocet.
Ex vitio alterius sapius emendat suum.

Facilitas animi ad partem stultitae rapit.
Factum tacendo, crimen facias acrius.
Fatetur facinus, is qui iudicium fugit.
Felix improbitas optimorum est calamitas.
Feras facilia, ut difficilia perferas.
Feras, non culpes, quod mutari non potest.
Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.
Fidem qui perdit, perdere ultra nil potest.

P. 105

Fidem qui perdit, quo se servet reliquo?
Fides, ut anima, undo abiit, eo numquam redit.
Formosa facies muta commendatio est.
Fortuna cum blanditur, captatum venit.
Fortuna ad omne plus, quam consilium, valet.
Fortunam citius reperias, quam retineas.
Fortuna, nimium quem fovet, stultum facit.
Fortuna obesse nulli contenta est semel.
Fortuna vitrae est; tum, cum spendet, frangitur.
Frugalitas miseria est rumoris boni.

P. 106

Furor sit laesa saepius patientia.

Gratum facit fortuna, cui nemo invidet.
Grave crimen, etiam leviter cum dictum est, nocet.
Graviora quaedam sunt periculis remedia.
Gravissimum est imperium consuetudinis,

Habet suum venetum blanda oratio.
Heredem ferre utilius est, quam quaerere.
Heredis fletus sub persona risus est.

Heu quam difficilis gloriae custodia est!
Hominem experiri multa, paupertas jubet.
Homini consilium tunc deest, cum multa invenit.
Homo toties moritur, quoties amittit suos.
Honeste servit, qui summumbit tempori.
Honos honestum decorat, inhonestum notat.

Ignoscito saepe alteri, numquam tibi.
Illo nocens se damnat, qio peccat die.
Impune pecces in eum, qui peccat prior.
In amore semper mendax iracundia est.
In calamitoso risus etiam injuria est.
In nullum avarus bonus est, in se pessimus.
Inferior discat, quidquid peccat superior.

P. 107

In vindicando criminosa est celeritas.
Ingratus un
Us omnibus miseris nocet.
Inimicum quamvis humilem docti est metuere.
Injuriarum remedium est oblivio.
Inopiae desunt pauca, avaritiae omnia.
Insanus omnis furere credit caeteros.
Instructa inopia est in divitiis cupiditas.
In rebus dubiis plurima est audacia.
Invidia tacite, sed inimice irascitur.
Invidiam ferre aut fortis aut felix potest.
Invitum cum retineas, exire incites.
Iratum breviter vites, inimicum diu.
Iratum cum ad se rediit, sibi tum irascitur.
Iratum etiam facinus consilium putat.
Ita crede amico, ne fit inimico locus.
Iter est, quacumque dat prior vestigium.
Jucumdum nihil est, nisi quod reficit varietas.
Judex damnatur, cum nocens absolvitur.

Laus nova nisi oritur, etiam vetus amittitur.
Legem nocens veretur, Fortunam innocens.
Lex universi est, quae jubet nasci et mori.
Luxuriae desunt multa, avaritiae omnia.
Mala est medicina, ubi aliquid naturae perit.

P. 108

Maledictum interpretando facias acrius.
Malefacere qui vult, numquam non causam invenit.
Male geritur, quicquid geritur Fortunae fide.
Male secum agit aeger, medicum qui heredem facit.

Malevolus semper sui natura vescitur.
Malegnos fieri maxime ingrati docent.
Malo in concilio feminae vincunt viros.
Malum consilium consultori est pessimum.
Malum est consilium, quod mutari non potest.
Malus bonum ubi se simulat, tunc est pessimus.
Malus est voluptas, ubi pericli memoria est.
Miserrima est fortuna, quae inimico caret.
Muliebris lacrima condimentum malitiae est.
Mulier cum sola cogitat, male cogitat.
Mulier, quae multis nubit, multis non placet.
Multius minatur, qui uni facit injuriam.

Necesse est multos timeat, quem multi timent.
Negandi causa avaro numquam deficit.
Negat sibi ipse, qui quod difficile est petit.
Nemo, qui coepit ex se, risum praebuit.
Nemo immature moritur, qui moritur miser.
Nihil eripit Fortuna, nisi quod et dedit.
Nil peccent oculi, si oculis animus imperet.
Nil turpius, quam vivere incipiens senex.
Nimium altercando veritas amittitur.
Nisi per te sapias, frustra sapientem audias.
Nisi qui scit facere, insidias nescit metuere.
Nisi vindices delicta, improbitatem adjuves.
Nocens precatur, innocens irascitur.
Non est tuum, Fortuna quod fecit tuum.
Numquam periculum sine periculo vincitur.

Obsequium nuptae cito fit odium pellicis.

P. 109

Occasio aegre offertur, facile amittitur.
Omnes aequo animo parent, digni ubi imperant.
O vita misero longa, felici brevis!

Parens iratus in se est crudelissimus.
Pars benefici est, quod petitur, si pulcre neges.
Pars benefici est, quod petitur, si cito neges.
Patiendo multa, veniunt quae nequaeas pari.
Paucorum improbitas, universis calamitas.
Peccatum extenuat, qui celeriter corrigit.
Pejora querulo cogitat mutus dolor.
Perfugere ad inferiorem, seipsum est tradere.
Pericla timidus etiam quae non sunt videt.
Populi est mancipium, quisquis patriae est utilis.
Post calamitatem memoria alia est calamitas.
Potens misericors publica est felicitas.

Potenti irasci, sibi periculum est quaerere.
Praesens est semper, qui absens etiam ulciscitur.
Prius negatum post fecisse, est fallere.
Probus libertus sine natura est filius.
Pudor dimissus numquam redit in gratiam.
Pudor doceri non potest, nasci potest.
Pupillus hominis avidi est aetatis brevis.

P. 110

Quicquid futurum est summum, ab imo nascitur.
Qui pro innocente dicit, fati est eloquens.
Qui se ipse laudat, cito derisorem invenit.
Quod aetas vitium posuit, aetas auferet.
Quod quisque amat, laudando commendat sibi.
Quod vult habet, qui velle quod satis est potest.

Rarum esse oportet, quod diu carum velis.
Remedium est frustra contra fulmen quaerere.
Sapiens quod petitur, ubi tacet, breviter negat.
Secreto amicos admone, lauda palam.
Sibi ipsa improbitas cogit fieri injuriam.
Sibi ipse dat supplicium, quem admissi pudet.
Solet esse in dubiis pro consilio temeritas.
Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.
Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.
Ubi peccat aetas major, male discit minor.
Veterem ferendo injuriam, invites novam.

Versus trochaici

Aleator, quanto in arte est melior, tanto est nequior.
Benevolo conjunctio animi maxima est cognatio.
Conscientia animi nullas inventit linguae preces.

P. 111

Dixeris maledicta cuncta, ingratum cum hominem dixeris.
Est honesta turpitudine pro bona causa mori.
Exulis, cui nusquam domus est; sine sepulcro est mortuus.
Feminae tutelam gerere, desperare est otium.
Frustra cum ad senectam est ventum, repetas adolescentiam.
Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.
Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat!
Heu, dolor quam miser est, qui in tormento vocem non habet!
Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminet sui.
Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.
In malis sperare bene, nisi innocens, nemo solet.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximus.
 Irritare est calamitatem, cum te felicem vocas.
 Ita amicum habeas, posse ut facile fieri hunc inimicum putes.
 Moruo munus qui mittit, nil dat illi, adimit sibi.
 Nescias quid optes, aut quid fugias ; ita ludit dies.
 Nulla, quae multos amicos recipit, angusta est domus.
 Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.
 Nusquam melius morimus homines, quam ubi libenter viximus.
 Objurgari in calamitate, gravius est quam calamitas.
 Quanto serius peccatur, tanto incipitur turpius.
 Saepe dissimulare satius, quam vel ulisci, fuit.
 Thesaurum in sepulcro ponit, qui senem heredem facit.[25]

P. 112

Белешки:

- [1] Christensen, Francis: A generative rhetoric of the sentence. In: College Composition and Communication 14 (1963). Pp. 155-161. Connors, Robert J.: The erasure of the sentence. In: College Composition and Communication 52 (2000). Pp. 96-128.
- [2] Cf. for the biography of Publius Syrus: Benz, Lore: Publilius Syrus. In: Metzler Lexikon antiker Autoren. Ed. by Oliver Schütze. Stuttgart und Weimar 1997. Pp. 604-605. 'Publilius' is an alternative writing of the name. Giancotti, Francesco: Mimo e gnome. Studio su Decimo Laberio e Publilio Siro. Messina 1967. Giancotti, Francesco: Ricerche sulla tradizione manoscritta delle sentenze di Publilio Siro. Messina 1963.
- [3] Cf.: Ambrosii Theodosii Macrobiani Saturnalia apparatus critico instruxit in somnium scriptionis commentarios selecta varietate lectionis ornavit Iacobus Willis. Leipzig 1963. Pp. 152-153.
- [4] Dictionnaire Dramatique. Designed and edited by Barry Russell. Preface by Nathalie Rizzoni. Text prepared by Marianne Morris. Production work by Antje Lahne and Anahide Tchertchian. 2002 The CESAR Project, Oxford Brookes University. Dictionnaire dramatique. Paris (Lacombe) 1766. Vol. III. P. 13 <http://cesar.org.uk/cesar2/books/laporte/view.php?index=130> [II, 236]. 1-5-2003
- [5] Dictionnaire Dramatique. Designed and edited by Barry Russell. Preface by Nathalie Rizzoni. Text prepared by Marianne Morris. Production work by Antje Lahne and Anahide Tchertchian. 2002 The CESAR Project, Oxford Brookes University. Dictionnaire dramatique. Paris (Lacombe) 1766. Vol. III. P. 133 <http://cesar.org.uk/cesar2/books/laporte/view.php?index=202> 1-5-2003
- [6] Cf. for mime: Benz, Lore: Mimos. II. Römisch. A. Geschichte. B. Charakter. C. Mimographie und Lexikographie. In: Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike. Ed. by Hubert Cancik und Helmuth Schneider. Vol. VIII. Mer - Op. Stuttgart, Weimar 2000. Pp. 205-207
 Fantham, Elaine: Mime, Roman. In: The Oxford Classical Dictionary. Third edition. Edited by Simon Hornblower and Antony Spawforth. Oxford, New York 1996. Pp. 982-983
 Schmidt, Peter Lebrecht: D. Laberius, der Mimograph. In: Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike. Ed. by Hubert Cancik and Helmuth Schneider. Altertum. Bd. VI. Iul - Lee. Stuttgart and Weimar 1999. Pp. 1030-1031
 Dickie, Matthew W.: Mimes, thaumaturgy, and the theatre. In: The Classical Quarterly. Published for the Classical Association. Oxford University Press. Vol. 51 (2001). Pp. 599-603
 Hamblenne, Pierre: L' opinion romaine en 46 - 43 et les sentences »politiques« de Publilius Syrus. In: Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung. Edited by Hildegard Temporini. Part I: Von den Anfängen Roms bis zum Ausgang der Republik. Vol. 3: Sprache und Literatur (1. Jahrhundert v. Chr.). Berlin, New York 1973. Pp. 631-702

- [7] Cicero, Marcus Tullius: De Oratore. Latin Text. The source of the Latin text is M. Tulli Ciceronis: de Oratore Libri Tres. Ed. By Gulielmus Friedrich, Teubner, Leipzig: 1892. http://www.uah.edu/student_life/organizations/SAL/claslattxts/cicero/deoratore23.html 1-10-2003
- [8] Cicero, Marcus Tullius: De Oratore. Latin Text. The source of the Latin text is M. Tulli Ciceronis: de Oratore Libri Tres. Ed. by Gulielmus Friedrich, Teubner, Leipzig: 1892. http://www.uah.edu/student_life/organizations/SAL/claslattxts/cicero/deoratore23.html 1-10-2003
- [9] Cicero, Marcus Tullius: Orator. No publishing and edition information available. <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/orator.shtml> 1-8-2003
- [10] Cicero, Marcus Tullius: Orator. No publishing and editing information available. <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/orator.shtml> 1-8-2003
- [11] Ethica sententiarum continens Catonis Disticha, una cum lemmatibus et praefationes Joh. Sturmij. Hamburg 1625. [No pages]
- [12] Sarbiewski, Mathias Casimir. De perfecta poesis. <http://julia.univ.gda.pl/~literat/srbwski/0004.htm> 1-16-2003
- [13] Cf. : Orlandini, Anna: Structures syntactico-sémantiques des proverbes et des sententiae en latin. Leur insertion dans l' énoncé In: Proverbes et Sentences dans le Monde Romain. Actes de la table-ronde du 26 novembre 1997 édités par Frédérique Biville. Centre d' Études et de Recherches sur l' Occident Romain. Université Jean Moulin - Lyon 3. Collection du Centre d' Études et de Recherches sur l' Occident Romain. Nouvelle série, no. 19. Lyon; Paris: Diffusion De Boccard. 1999. Pp. 75-89 Casamento, Aldo: Lumina orationis. L'uso delle sententiae nelle tragedie di Seneca. In: Studi italiani di filologia classica. Vol. 2. (1999). Pp. 123-132
- [14] Holloway, Paul A.: Paul's Pointed Prose: The Sententia in Roman rhetoric and Paul. In: Novum Testamentum. An international quarterly for New Testament and related studies. Vol. 40 (1998). Pp. 32-53
- [15] Cf.: Leonhard Schmitz: Mimus. In: A Dictionary of Greek and Roman Antiquities. Edited by John Murray. London 1875. Pp. 763-764
- [16] Isidor: Etymologiae. No publishing information available. <http://www.gmu.edu/departments/fld/classics/isidore18.html> 1-12-2003
- [17] Cf.: Encyclopaedia. http://22.1911encyclopedia.org/p/pu/publius_publius_syrus.htm 1-12-2003
- [18] Isidore: Sententiae. No publishing information available. <http://www.thelatinlibrary.com/isidore/sententiae1.shtml> 1-11-2003
- [19] Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon (BBKL). Verlag Traugott Bautz 2001. http://www.bautz.de/bbkl/b/bentley_r.shtml 1-5-2003
- [20] Publii Syrii Mimi sententiae. Digessit, recensuit, illustravit Otto Friedrich. Hildesheim 1964. P. 3
- [21] Publii Syrii Mimi sententiae. Digessit, recensuit, illustravit Otto Friedrich. Hildesheim 1964. P. 4
- [22] Publii Syrii Mimi sententiae. Digessit, recensuit, illustravit Otto Friedrich. Hildesheim 1964. P. 4
- [23] Publii Syrii Mimi sententiae. Digessit, recensuit, illustravit Otto Friedrich. Hildesheim 1964. P. 12
- [24] Phaedri Augusti liberti fabularum Aesopiarum libri quinque. Publii Syri aliorumque veterum sententiae. Cum notis Bentleji quibus suas addidit Frid. Henr. Bothe. Lipsiae 1803. Pp. 99-100
- [25] Phaedri Augusti liberti fabularum Aesopiarum libri quinque. Publii Syri aliorumque veterum sententiae. Cum notis Bentleji quibus suas addidit Frid. Henr. Bothe. Lipsiae 1803. S. 101-112.